Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercurea si sambat'a.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau càte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 43. Sibiiu, 30/11 Iuniu 1879. **Anulu II.**

Din Bucovin'a.

„Munc'a este adeverata viétia a omenimei. Se o delature cineva, se o esiledie, si genulu lui Adamu va fi indata lovitu de mórte. „Cine nu vrea se lucre," — dice apostolulu Pavelu — „nici se nu manance," si apostolulu se lauda ca a muncitu cu manile sale si n'a cadiutu nimerui spre sarcina."

Asia cetimu in frumosulu si folositoriulu tractatu — Crutiarea, publicatu in „Albin'a Carpatiloru" Nr. 13 pag. 200. Si mai incolo:

„Munc'a este totu-deodata o sarcina, o pedépsa, o onóre si o placere. Ea póte fi considerata cá seraci'a, dara este si ceva sublimu in ea. Munc'a marturisesce in acelasi timpu dorintiele nóstre naturale si feliuritele nóstre trebuintie. Ce ar fi omulu, ce ar fi viéti'a, ce ar fi cultur'a fara munca? Totu ce este mare in omu, vine dela munca, — marimea in arta, in literatura, in sciintia. Sciinti'a, — „arip'a cu care sburamu la ceriu" — se castiga numai prin munca. Geniulu este numai destoinici'a de a munci intensivu, este poterea de a face silintie mari si perseverante. Munc'a póte fi o pedépsa, dara este in adeveru o pedépsa gloriósa. Este serviciu dumnedïeescu, inplinirea datoriei, cantecu de lauda si nemurire — pentru aceia, carii lucra pentru tîntele cele mai inalte si cu intentiunile cele mai curate.

Sunt multi carii murmura si cartescu asupra legii de munca, sub care traimu, de órece nu cugeta, cà supunerea facia cu ea nu numai consuna cu vointi'a dumnedieésca, ci este si de lipsa spre desvoltarea spiritului si spre folosirea si intrebuintiarea naturei nóstre comune. Dintre toti ómenii nefericiti, de siguru cei mai nefericiti sunt cei fara de ocupatiune, aceia, a caroru viétia trece fara folosu, carii n'au nimicu de facutu, decàtu a se ingriji de satisfacerea sensualitatiloru.

Ómeni de acestia sunt cei mai cartitori, mai miserabili si mai nemultiumiti dintre toti, mereu intr'o stare de uritu, totu atàtu de nefolositori pentru sine cá si pentru altii — o adeverata sarcina pentru pamentu. Daca ei sunt departati ue aice, nimene nu simte lips'a loru, la nime nu-i pare reu dupa ei. Intr'adeveru este o sórte prea nefericita si nenobila, sórtea lenesiloru!

Cine a ajutatu lumei atàta, cá se progresedie pre càtu i-au ajutatu muncitorii, ómenii, carii de sila séu de buna voia aveau se lucre? Totu ce numimu progresu — civilisatiune, bunastare si prosperitate, depinde dela sirguinti'a neobosita, incependu dela ingrijirea unui paiu de secara, pàna la construirea unei corabii cu vaporu, — dela lucrulu unui galeru pàna la „statu'a, care farmeca lumea."

Curmu aice insirarea materiei din susu numitulu tractatu, pentru a face din cele induse óresicari reflecsiuni la inpregiurarile vietii nationale ale romaniloru bucovineni.

Nici in privinti'a geografica, nici in cea etnografica, nici — in fine — in cea politica nu potemu admite, cumca Bucovin'a s'ar fi aflandu órecandu in o positiune mai nefavorabila, decàtu alte tieri locuite de romani (nevorbindu de Romani'a.) Ba nu fara temeiuri potemu afirmá, cumcà in privinti'a geografica si politica, Bucovin'a a avutu si are chiaru avantagie considerabile spre terenulu de inaintare, in comparatiune, d. e. cu Transilvani'a, Banatu . . . Si totusi, càtu de mórta este viétia nationala in acésta tiéra? Ici-cólea, abia se aude càte o voce pronuntiata in interesu nationale, care inse debila cum este se perde si ea in undele totalitatii. Si totalitatea? Trista marturisire: Ingrópa din ce in ce mai adancu talentulu incrediutu de Domnulu, se face asemenea pomului din evangelie, care continuandu a nu aduce fructe, de siguru ca se va aflá secure pentru stérp'a si putred'a sa tulpina, cá se o taie si se o arunce in focu.

Fructe se ceru dela pomulu nationale bucovinénu. Munca se cere, cà-ci „munc'a este adeverata viétia a omenimei", numai ea póte se aduca fructe.

O bucuria necunoscuta te coprinde si unu simtiu de deplina satisfacere 'ti petrunde óresicum ànim'a, candu vedi d. e. in Transilvani'a, cum romanii spre necasulu celorulalti compatrioti ai loru, lucra neobositu in interesulu si spre salvarea existentiei loru nationale. Se inventédia legi pentru esterminarea limbei romane, si feliurite organe nationale anuntia patriotiloru faptulu tristu; éra in specialu diariele politice romanesci din acea tiéra, discuta si apara dreptulu de a'si conservá limb'a nationale si a o folosi in tóte afacerile publice si private; ei lupta cum amu dice, pentru fiacare palmacu de dreptu; sunt dati la parete; éra se scóla, sunt loviti complitu; nu despera. Se ne inchipuimu una stare cá acésta de lucruri in Bucovin'a, inse nu sub Austri'a, ci sub Ungari'a.

Aprópe la 222.000 romani dupa nume, de siguru ca neavendu nici unu organu nationale, aru primi scirile de ori si ce natura din organe magiare, — tiindu-le numai pe acestea — precum fórte multi bucovineni tînu numai organe germane, sub cuventu cá acelea aru fi mai interesante si si mai eftine. Sciu cà s'aru procopsi! *)

Dara, spre rusînea romaniloru bucovineni, ei n'au nici unu organu nationale in tiéra. Si din ce causa? Póte le lipsescu bucovineniloru midiulócele sau poterile? Nu! Insa „munc'a este adeverat'a viétia a omenimei."

In Transilvani'a se discuta — dupa cum amu disu — dreptulu limbei asia dicéndu palmacu de palmacu; dara in Bucovin'a? . . . . „Terra incognita. O cestiune ce nu merita a fi discutata, din causa rapirei timpului".

Amintescu numai istori'a gimnasiului din Sucéva: Fundatu pe spese nationale, destinatu a fi nationalu. Dela inceputu si pàna astadi gimnasiulu in fapta cum — este? Limb'a de propuneri si prelegeri in acelu gimnasiu mai este inca pàna in dio'a de astadi totu cea germana.

In anii cesti din urma s'a fostu trambitiatu ceva prin foile din Transilvani'a relativu la cestiunea

*) Acei domni din Bucovin'a carii tînu numai diarie germane, lucra in consecentia logica cu educatiunea germana, sau póte chiaru cosmopolita, de care avusera parte. Au si dreptu candu dicu, cà diariele germane sunt mai interesante. Cum nu? Pentru ómeni educati nemtiesce urmédia pe calea cea mai naturale cá se le placa numai ce este nemtiescu si se nu afle nici-unu gustu si nici-o placere la ce este romanescu. Apoi diariele nemtiesci sunt in adeveru si mai eftine, din simpla causa, cà cei carii au dela càte 10 mii pàna la 50 de mii abonati si tragu numai din anuntiuri si publicatiuni càte 2—300 de mii florini venitu pe anu, isi potu vinde productele loru chiaru si cu ½ din pretiulu sub care nu potu dá diariele romanesci. Se cerce si dintre romani numai vreo cinci mii de individi a'si fundá loru unu diariu cotidianu, si voru vedea indata cu càtu le va vení mai eftinu. Daca inse cineva nu se mai interessédia de patri'a romanésca, de limb'a si viétia nationale romanésca, pe acesta nu'lu póte interessá nici unu diariu scrisu romanesce, nici chiaru atunci, candu l'aru redactá barbatii cei mai geniali. Not'a Red.

Foisiór'a „Observatoriului".

Nicolo.

O istorie italiana.

Comunicata de: J. . . C. . .

Ne aflamu in Roma!

Este Miercurea septemanei celei mari. Toti alérga spre Lateranu. Vomu fi martori unei ceremonie deosebite. Pentru trei dile din septeman'a cea mare unu cardinalu primeste dela Pap'a dreptulu de a deslegá pecatele cele mai mari. Astfeliu de pecate sunt: patricidiulu, duelulu, inveninare, s. a. Confessorele supremu va deslegá pe unu astfeliu de pecatosu.

Suntemu in Rom'a. Foisiorulu Lateranului e presaratu cu ramurele de mirtu si portocalii, ambr'a si tamaia surprindu in modu placutu pre celu ce intra Organele acompaniésa cu voci serbatoresci canteculu papalu.

Confessorele supremu siede cu o demnitate bisericésca seriósa, pe unu locu mai radicatu. In giurulu lui se afla fiii bisericei, incependu dela cardinalu pana la calugaru. Cardinalulu confessore este astadi Feretti carele este inruditu cu Pap'a.

Spatiulu celu mare din Lateranu ilu ocupa damele de frunte din Rom'a cu velulu loru celu negru, tierencele cu velulu loru celu albu, cersitoriulu invelitu in sdrentie si fiii cei vigurosi ai Campagniei, leii inblanditi ai Parisului si ai Londrei.

Deodata observamu, ca multimea incepe a vibrá, unu barbatu esiá din mijloculu consangeniloru sei. Ochii lui ardu cá flacara, buzele-i sunt palide si fruntea sa e acoperita de sudori reci. Elu pórta vestmintele misere ale unui pastoriu din Campagna. Mantau'a lui este dura si descusuta in mai multe locuri, incalciamintele ii sunt rupte si ciórecii plini de petece — genunchii goli — aspri si inegriti de arsiti'a sórelui.

Fati'a lui uscata de suferintie, dureri si mustrari aretá, cà elu a fostu candva unu barbatu frumosu.

„Sermanulu Nicolo!" — sioptesce o femeia de dinaintea nóstra. — Sermanulu Nicolo! incepemu a siopti in urm'a ei si noi. O privire aruncata in fatia lui Nicolo ne convinge despre adeverulu acestoru cuvinte.

Nicolo se suie iritatu pe treptele podiului, din manele-i tremurande i pica paleri'a cea diforma si suspinandu cade in genunchi inaintea confessorelui.

Organele si cantecele incéta, multimea piósa ingenunchie si in Lateranulu se face o tacere mormentale.

Poterniculu superioru bisericescu se pléca cu blandetie spre pecatosu, reinbratisiandu pe fiiulu celu perdutu. Marturisirea se incepe.

Nicolo cu buzele tremurande isi marturisesce pecatulu.

Confessorele insusi se infiorédi la audiulu acestui pecatu, fatia lui devine palida, isi detrage bratiele de pe gùtulu pecatosului si voieste se respinga pe acelu condamnatu.

Fapt'a lui e prea infioratóre.

Dar' numai pre unu momentu isi detrage braciele, ér' dupa aceea reinbratisiadia pe acelu pecatosu si mai tare, pentru cá si iubirea, care iérta astfeliu de pecatu se fia mare.

In fine confessorele ilu desléga de pecate si ilu binecuvintédia. Nicolo plange amaru, pecatulu seu e iertatu.

— Nicolo e fericitu! — sioptesce betran'a din Campagn'a. Confessorele e poternicu si prea curat'a fecióra induratóre.

Nicolo saruta manile si petiórele marelui preotu; scobóra treptele cá si dormitandu si dispare in multime. Cantaretii papali facu se resune „Osan'a". Organele canta imnulu de bucuria, ambr'a si tamaia respandescu din vasele de argintu unu mirosu placutu.

— — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — —

Nu mai e nadusiél'a asia mare.

Dupa o plóie de mai multe dile incepù a suflá unu ventu recoritoru.

Prim'a di frumósa am sacrificatu-o pentru o escursiune in Campagna.

Pe din'aintea mea se intindea unu siesu mare si desiertu. Iérb'a cea mica, arsa de sóre si ramuri vestedite me convingeau despre putin'a recreare, ce au primitu prin plóie. Scirocco celu fierbinte le vescedi-se chiaru si radecin'a vietiei.

In departare se vedu undele lucitóre ale Tibrului, pe marginele lui pascu ciredi de bivoli. Turme de oi slabe urmate de pastorii loru pascu pe siesu. Ici colea se vedu ruine de case. Aici e unu aquaductu ruinatu prin dintii de feru ai tempului, colea unu monumentu, din care unu fiiu alu Campagniei si-au facutu locuinti'a sa.

M'amu apropiatu de locuinti'a acésta.

Acoperisiulu ei erá de trestie si crengi, gramadite in cea mai mare disordine. Invelitórea cea verde inzadaru se nisuesce se acopere multele gauri de pe coperisiu.

O statua corintica pravalita chiaru in usia ne amintea, cà ruinele acestea au fostu candva unu monumentu pomposu.

Pe statua siedea unu barbatu cu fati'a ascunsa in mani. Corpulu lui erá acoperitu de niste vestminte próste, palaria erá aruncata pe iérba, ér' in fati'a lui se aflá o cruce de lemnu cioplita intr'unu modu fórte primitivu.

— De ce esti tristu amice? ilu intrebaiu.

S'a cutremuratu si-si redica fatia pe jumetate. — Acésta fatia palida imi erá cunoscuta, acesti ochi schinteitori i-amu mai vediutu, — in Lateranu — in bratiele marelui preotu: Da! da! Acesta erá Nicolo.

Nicolo fara se se simtia genatu prin presenti'a mea éra si pleca fatia.

(Va urmá.)

introducerii limbei romane in gimnasiulu din Sucéva, ba chiaru se facusera unele inceputuri; dara „munc'a este adeverata viétia a omenimei.“

Frumosu viitoriu astépta pe unu poporu, care spriginesce institutele de cultura, de civilisatiune si de lumina — biseric'a si scól'a — fia acestu spriginu de ori si ce natura.

Intr'adeveru, mangaitóre sunt momentele, in cari ti se dà ocasiunea de a ceti, cum unu Mironu Romanulu in siedinti'a sinodala propune infiintiarea „fundatiunei Rudolfiane“, la care I. P. S-S. a pune fundamentulu prin munc'a si ostenéla propria.

Mangaitóre sunt érasi momentele, candu ti se da ocasiunea de a ceti, cum unu Iónu Metianu in siedintia sinodala aduce la cunoscinti'a membriloru sinodului, ca P. S-S. pe spesele proprie a procuratu o tipografia, pe care o inchina diecesei, cu scopu cá scólele se fia provediute cu cele mai bune si eftine carti, si asia se se latiésca in publiculu diecesanu preste totu, si in specie in clerulu si corpulu didacticu, din ce in ce mai multa lumina. Inse „munc'a este adeverat'a viétia a omenimei.“

Inchieiu, ne mai voindu a descoperi saraci'a romaniloru bucovineni. Nu potu inse se nu mai adaogu, cà cuvintele regelui nostru poetu:

„Latina ginte are parte
De-a-le pamentului comori“

numai la gintea latina bucovinéna nu se potu aplicá, pentru cà „castigarea comoriloru pamentului“ nu vine din seninu, ci „munc'a este adeverat'a viétia a omenimei“ — prin munca se castiga tesaurele pamentului.

Nemtii si boemii.

Misĭcarile electorale, inpacarea cu boemii si ocuparea sandjacului Novi-Bazar sunt cestiunile cele mai inportante, care predominédia in modu aprópe esclusivu situatiunea actuala politica a monarchiei dualistice. Fiacare din aceste trei cestiuni reclama o deosebita atentiune, pentru ca ele sunt de natura a inriuri in modu fórte simtitu asupra situatiunei politice a intregei monarchii.

Nu fara óresicari ingrijiri legitime ne vedemu siliti a constatá si de astadata, ca directiunea ce au luatu curentulu agitatiuniloru electorale pentru parlamentulu austriacu, nu ne indreptatieste a sperá, cá viitoriulu parlamentu va fi astfeliu compusu, in càtu elu se fia la inaltimea dificilei missiuni ce ilu astépta. Fórte semnificativa si totuodata neinbucuratóre este observarea ce se póte face insusi in Vien'a, ca concurenti'a pentru mandate este atàtu de mare, in càtu pentru unu mandatu de deputatu nu se candidédia cá in alte state càte doui candidati, adeca unulu gubernamentalu si altulu opositionalu, ci dintr'o data pentru acelasiu mandatu candidédia si càte 10 individi de diferite nuantie politice. Din inpregiurarea acésta, pe care o constata fara nici o reserva si cu mare parere de reu press'a independenta din Vien'a, resulta ca nu mai esista nici o disciplina de partida, ca intre candidatii aceleiési partide séu fractiune domneste o rivalitate degradatóre si ca principiile si programulu politicu au ajunsu a fi cu totulu secundare, éra ajungerea la unu mandatu lucrulu principalu, care se considera a fi unu midiulocu bine-venitu de a se chivernisi pe sine si pe ai sei. Aperarea drepturiloru, a libertatiloru si a averei poporului au ajunsu a fi niste frase inflorilate, care se intrebuintiésa cu multa verva retorica in diferitele si nenumeratele programe si professiuni de credintia ale singuraticiloru candidati, éra in realitate, cu prea putine esceptiuni, egoismulu si ambitiunea sunt unicele si adeveratele motore ce ii conducu si ii animédia.

Standu lucrurile asia, este dar' lesne de prevediutu, ca si in noulu parlamentu austriacu elementele din care se facu mamelucii va fi fórte bine representatu asia, ca gubernulu va potea dispune cu tóta discretiunea asupra unei maioritati servile si flecsibile.

Nu putinu a contribuitu la acésta anarchia, decadentia si confusiune a partideloru din parlamentulu austriacu, descompunerea partidei asia numite „fidela constitutiunei“, care prin mórtea renumitului publicistu si redactoru Michael Etienne si a dr. Carolu Giscra a suferitu doue perderi ireparabile si fatale intr'unu timpu scurtu si càtu se póte de criticu pentru partid'a acaroru conducétori abili si versati erau cei doui reposati. Dr. Herbst actualulu siefu alu partidei germano-austriace au ajunsu a fi unu generalu fara armata, putinu simpathicu, pe care nu ilu mai respectédia nici chiaru amicii sei politici de odinióra. Déca reactiunea si camaril'a nu ar aflá unu poternicu obstacolu in constitutionalismulu probatu si mai presusu de ori ce indoiala alu Maiestatii Sale imperatului, apoi astadi o campanie in contra constitutionalismului austro-ungurescu, ar fi aprópe o jucaria, asia de bine i s'au preparatu calea in acesti 13 ani ai erei dualistice.

Boemii cunoscu fórte bine slabiciunile si morbulu de care sufere adversarii loru politici adeca nemtii si de aceia ei se si aratá fórte dificili in pretensiunile si conditiunile loru de inpacare si de intrare in parlamentulu austriacu. Gratie curentului slavicu ce sufla asupra monarchiei nóstre, decandu comitele Andrássy au intratu in aliantia cu cele doue mari poteri nordice Russi'a si Prussi'a si de candu au participatu la ereditatea „omului bolnavu“, ocupandu Bosni'a si Hertiegovin'a, elementulu slavicu preste totu, éra boemii in specialu au ajunsu a se bucurá de o positiune politica cu multu mai inportanta, decatu cum a fostu aceea ce s'au creatu elementului ungurescu dupa catastrof'a dela Sadow'a. Atunci inpacarea cu ungurii erá o necessitate imperativa si de o urgentia neamanabila. Totu asia astadi inpacarea cu boemii, déca Austri'a nu voieste cá ei se se arunce cu totulu in bratiele panslavismului, si se isi puna in cestiune si pericolu esistenti'a si durat'a sa ca mare potere européna, a ajunsu a fi o suprema necessitate. Precedentulu odata creatu in 1867 prin inpacarea cu ungurii si introducerea dualismului, bomii n'au decatu a se folosi de argumentele de pe atuncea ale unguriloru, pentru cá se'si ajunga scopulu si ca si'lu voru ajunge despre acésta nu mai incape nici o indoiala. Dificultatea cea mai mare pentru dinasthie si pentru gubernulu austriacu este de a aflá acea formula de inpacare cu boemii, prin care se nu fia vatemate veleitatile de suprematie si paritate fictiva a elementului ungurescu. Acea formula inca nu s'au aflatu, séu celu putinu ea inca nu este de ajunsu cristalisata pentru de a i se potea cunóste conturele.

Dar' pentru cá si acésta ultima dificultate se fia delaturata nu se cere decatu, cá armele austriace se sufere o perdere séu o respingere pe campulu de operatiune din Novi-Bazar, pentru cá póte unu alu doilea barbatu de statu inportatu din streinetate de calibrulu comitelui Beust, séu chiaru elu insusi se fia chematu a aflá acea formula de inpacare ce póte ca se va numi trialismulu austro-ungaro-boemu.

Déca o astufeliu de reorganisare a imperiului, fara de a purtá contu si de celelalte elemente nationale aflatóre in cadrulu acestei monarchii, va contribui la consoliderea séu din contra la desmembrarea ei, acésta este o intrebare pe care ne o vomu respunde la tempulu seu. Pana atunci nu ne remane alta, decatu a veghiá, a observá cu atentiune cele ce se petrecu in giurulu nostru si a fi prudenti.

Camilu.

Dela diet'a Ungariei.

Discursulu

deputatului Parteniu Cosma, tinutu in siedinti'a dela 5 Maiu a. c. a dietei Ungariei in cestiunea limbei magiare.

(Urmare.)

Numai la unu §. alu acestei legi voiu se mai reflectezu, care s'a esecutatu fórte classicu.

§. 9 dice: „in tóte acele procese civile si criminale, cari receru interventiunea advocatului, la judecatori'a de I. instanti'a, in privinti'a limbei, cu privire atàtu la purtarea procesului càtu si la aducerea judecatii, pàna candu nu va dispune legislatiunea definitivu in privintia organisarii judecatorieloru de I. instantia, si a introducerii procedurei verbali — se sustine usulu de pàna aci.“

Intre sasi preste totu chiaru si dupa legile loru de mai inainte, éra intre romani dela diplom'a de Octobre incóce, se introdusese in multe locuri usulu de a se purtá procesele in limb'a loru. Acestu usu neconvenindu ideiei de statu magiaru, a trebuitu sistatu cu ori-ce pretiu. Ei! dar' cum se se póta sistá, candu legea ilu sustine? Ce nu se póte daca voesci, candu ai poterea in mana? S'au datu mana libera presiedintiloru dela tribunale cá ei propria auctoritate se sisteze folisirea altoru limbe decàtu cea magiara, si prin ucasu presidialu se poruncésca advocatiloru, cá de aci incolo numai unguresce se scrie, cà-ci esibite intr'alta limba nu se voru acceptá. Presiedintii cu fidelitate au inplinitu acésta porunca, si eu astadi in tóta tiéra numai unu tribunalu cunoscu, unde nu s'au urmatu astfelu. (Care e acela?)

Nu-lu tradau! (Ilaritate!)

Partidele in contra acestei calcari de lege arbitrarie s'au folositu de totu feliulu de remedii ce numai se potu cugetá. Unii au apelatu la tabl'a regésca. Tabl'a regésca au disu, ca „de-óre-ce decisiunea atacata nu se afla intre decisiunile apelabile enumerate tacsative in §. 294 a procedurei civile — apelata nu se póte incuviintia.

Altii au datu gravamenu de nulitate. Inse Curtea de cassatiune a disu: cà „nu ea, ci numai judecatoriile de I. instantia sunt in dreptu a constatá usulu legalu, dar' si afara de acésta, casulu nu se afla intre cele tacsative enumerate in § 297 alu producerei civile; prin urmare gravamenulu de nulitate se respinge.“

Altii au recursu la ministeriulu de justitia. De acolo inse li s'au respunsu cà: „judecatoriile sunt independinti in sfer'a loru de activitate, avendu forurile loru de apelatiune, si in causele procesuali ministeriulu pe cale administrativa nu se póte ingerá; deci petitiunea nu se póte considerá.“

Ei! ce se faci acum? unde se mai cerci remediu? Hai se mergemu la dieta, ea a facutu legea, ea negresitu o va aperá contra celoru ce o violédia. Au venitu deci aici si imi aducu bine aminte, cà din partea asta — stenga estrema — Stanescu, éra din partea cea drépta estrema — Trauschenfels au interpelatu, mi-se pare inainte cu patru ani, pe ministrulu de justitie de atunci Perczel cà: „are scire de acésta violare de lege? afla fapt'a presiedintiloru de la tribunale de conforma legii? si déca nu o afla conforma legii — este aplecatu a face dispositiuni cá se se respectedie legea?

Ministrulu Perczel au respunsu: cà „are scire de dispositiunile presiedintiloru, cà recunósce, cà acestu actu nu este conformu legii, inse se va nisui cá pe cale novelaria se se modifice legea ast-felu, cá se se potrivésca cu casulu.“ Acestu respunsu, onorata casa l'a luatu spre scire.

Deci in fati'a lumei au recunoscutu ministrulu de justitie: cà cu intentiune a violatu legea, cà a permisu organeloru sale subalterne se nu respectedie legea, si camer'a, care a facutu legea, in locu se'lu pedepsésca, cu placere a aprobatu fapt'a ministrului.

Ei bine d-loru! déca legislatiunea ast-felu respectédia o lege cu care atatu de adeseori se mandresce inaintea lumei, celu putinu nu afirmati: cà aceea asigura pe deplinu interesele nationalitatiloru, si nu ve provocati la ea cá la motivu de incredere fatia de altu proiectu de lege, ca-ci prin asta deveniti suspiciosi cà totu ast-felu veti respectá si legea, ce voiti se o aduceti.

On. casa! Trecèndu acuma la meritulu obiectului nu voiu atinge partea teoretica a aceluia — ca-ci acésta atatu este de lamurita prin deputatii ce mi-au premersu, in catu cá si eu se o mai atingu, este intr'adeveru superfluu. Cu permissiunea d-vóstra deci, me voiu restringe pe catu se póte de scurtu la partea practica a proiectului, ca-ci acésta este care pentru nationalitati póte deveni mai funesta.

Precum bine au observatu d-lu deputatu Mocsáry: vecsatiunile voru fi neevitabile numai decatu la antaiulu pasiu, candu se va incercá gubernulu se puna in lucrare aducèndu'a lege, si anume: la constatarea aceloru scóle poporale cari dejá posedu invetiatori cari sciu limb'a magiara, pentru cà in acelea numai decatu va avé se se introduca studiulu limbei magiare.

Cine va constatá acésta? Gubernulu prin organele ce i le pune legea la dispositiune.

Cine sunt aceste organe? Sunt inspectorii si asia numitii visitatori de scóle.

D-loru! Cine crede cà aceste organe sunt capace de unu ast-felu de lucrú — acela nu petrece cu atentiune cum se facu denumirile la noi pe acestu terenu! Acela nu vede cumca aci nu este recerinti'a principala, cá respectivulu se fia intr'adeveru aptu de postulu ce are a 'lu ocupá.

Eu cunoscu o suma de inspectori de scóle, cari se pricepu la ori ce in lume numai la invetiamentu nu.

Cunoscu inspectori de scóle, cari de locu nu pricepu limb'a propunerei aceloru institute, asupra carora sunt chiemati a esercitá inspectiunea.

Fiindu lucrulu ponderosu si cunoscutu mai multora cari me potu combate déca n'am dreptu, voiu amintí numai pe unulu, — pe celu din Aradu.

Acestu inspectoru a venitu acolo dintr'o provincie, unde de locu n'au avutu ocasiune se auda limb'a romanésca. Nu dicu cà nar' fi aptu de inspectoru scolariu, pentru cà mai inainte a fostu profesoru de liceu, dar' nu este peutru Aradu, pentrucà precum singuru marturisesce: din limb'a romana — din limb'a invetiamentului mai a totalitatii scóleloru pe cari are se le inspectionedie — nici unu cuventu nu scie.

Acuma intrebu eu: pe langa tóta bunavointi'a, cum va poté corespunde chiamarei sale, in prim'a linie in preparandi'a conf. gr. or. romana din Aradu, candu o va cercetá cu scopu cá se vada cu ce resultatu se propune acolo limb'a magiara? Ca-ci limb'a propunerii in amintita preparandie este cea romana, deci si studiulu limbei magiare se va propune intr'o limba ce elu nu o pricepe?

Mai departe, la esamenulu de calificatiune, care se face inaintea unei comissiuni consistoriale, si la care dupa proiectu va trebui se asiste cu votu decisivu si inspectorulu scolaru — canditatulu de invetiatoriu se va esaminá in limb'a romana: cum va fi in stare acestu inspectoru se judece, cà este aptu séu ba respectivulu de-a propune in scól'a poporala studiulu limbei magiare? pentru cà spre acestu scopu, cá studiulu limbei magiare se se propuna cu resultatu in scólele poporale, nu se póte pretinde cu dreptu cuventu, cá respectivulu se scie perfectu limb'a ungurésca, si cá esamenulu se'lu depuna in limb'a magiara, ci celu multu se cunósca elementele si regulele limbei magiare.

Deci unu asemenea inspectoru nu va fi in stare nici a esaminá, nici a calificá pe candidatu, si din acésta causa este inpossibilu cá se'si inplinésca chiemarea cu dreptate si cu obiectivitate.

Pentru visitatori de scóle este unic'a calitate precum vedemu: cà ei se nu fia de nationalitatea aceea, careai apartinu scólele pentru cari se denumescu (contradiceri.) De acestia se cérca!

Acestia nu sunt toti atatu de culti si atatu de nepreocupati in acésta privintia, cá o cestiune atatu de delicata se o póta bine deslegá. Nu voru fi toti in stare, cá se pricépa intentiunea ce o manifesta ministrulu de culte, cá se lucre in directiunea ce li-o croesce legea, si cá se aiba tactulu recerutu cá se nu vateme auctoritatile scóleloru confessionale; ci me temu, cà ei isi voru aflá chiemarea cu totulu intr'alta, cà ei se voru

nisui se lucre in acea directiune, cà se arate opiniunei publice magiare, ce resultate mari sunt in stare a produce ei in interesulu magiarisarei?

Si acésta ve dá locu la conflicte continue intre auctoritatile bisericesci si intre gubernu, si voru nutri si atitia temeri cotinue in poporulu ingrijitu de limb'a si nationalitatea sa.

Erá datori'a d-lui ministru de culte se ne dea desluciri multiumitóre la o intrebare nedeslegata in proiectu, ca-ci i sa pusu acésta intrebare, si anume: cine va avé se decida atunci, candu intre comissiunea esaminatóre si intre inspectorulu scolaru va fi diverginta de pareri, in privinti'a calificatiunei candidatului de invetiatoriu, referitória la limb'a magiara? In acésta privintia asiu fi doritu eu desluciri dela d-lu ministru, si dóra asiu fi devenitu molcomitu pentru viile mele ingrijiri ce le am fatia de acestu punctu de natura prea delicata, inse n'am capetatu.

On. casa! Afara de tóte acestea pentru noi romanii gr. or. mai este in contra acestui proiectu si unu motivu, o ingrijire asia dicendu speciala, carea precum d-lu ministru asia si d-lu raportoru ar trebui se o cunósca prea bine, ca-ci cartea din care o póte vedé este pe tribun'a d-sale, si acei cari voescu se deslege o cestiune atatu de ponderósa ar avé datori'a in prim'a linie, se cunósca interesele tuturoru cetatieniloru patriei.

Dupa Statutulu nostru organicu sanctionatu prin Maiestatea Sa, biseric'a si sól'a intr'atàta sunt legate una de alta, in catu una fara alta nu potu se esiste, ba biseric'a este conditionata chiar' dela scóla, ca-ci dupa §. 1 alu st. org. numai acele comune bisericesci potu formá parochii matre, cari sustînu celu putinu o scóla poporala, ér' dupa §. 2 acele cari nu inplinescu acésta conditiune se degradédia la filiala.

Ne tememu deci si cu dreptu cuventu, cà déca se va esecutá legea din cestiune cu tóta r górea, si déca precum se intentionédia, si din motivulu nepracticabilitatii ei — ca-ci este de prevediutu cà introducerea studiului limbei magiare in scolile nóstre confessionale nu va poté obtiné resultatulu ce se ascépta — se va aplicá §. 15 din Art. 38: 1868. scólele nóstre confessionale se voru preface in scóle comunali, comunele nóstre bisericesci isi voru perde dreptulu de parochia, si nu numai cà voru fi lipsite de conditiunea bisericei, ci totodata poporulu va fi lipsitu si de cultulu Domnedieiescu regulatu, éra prin acésta va decadé in moralitate.

D-loru! Eu nu sunt atatu de orbitu de superbia nationala cá se nu vedu numai virtutile connationaliloru mei, éra scaderile loru se le retacu, ci precum sciu apreciá virtutile, asia recunoscu si slabiciunile loru.

(Va urmá.)

Transilvani'a.

— Sibiiu. — (Dela sinodulu archidiecesanu.)

(Urmare.)

— Siedinti'a XIV. In siedinti'a acésta, care fù si cea din urma a sessiunei sinodului din anulu acesta deputatulu Joanichie Olariu face urmatórea propunere: Prea venerabilulu sinodu se binevoiésca a conclude, cá pe venitoriu se se aplacidese oficieloru protopresbiterale cá pausialu de cancelarie pe fia-care anu o remuneratiune in minimum de 60 fl. v. a. din fondulu archiepiscopiei. — Se transpune comissiunei pentru propuneri.

Deputatulu Anania Trombitasiu face urmatórea interpelatiune: Incercatá Inaltu preasantia Sa parintele archiepiscopu a satisface concluseloru sinodale din 1877 si 1878 cu privire la pasii ce sunt a se face pentru modulu distribuirei ajutoriului de statu? Si daca nu, are de cugetu a satisface acestoru concluse la timpulu oportunu.

Presidiulu respunde: ca dupa incheiarea sessiunei anului trecutu, avendu a se ocupá cu pregatirea agendeloru congresului nationalu bisericescu, nu a potutu grabí a'si cautà ocasiune pentru a satisface aceloru concluse. Dupa congresu au intrevenitu si alte inpregiurari cunoscute membriloru sinodului, cari l-au adusu la convingerea ca, nu este oportunu in inpregiurarile esistente a resuscitá la loculu seu aceste intrebari. De altcum a crediutu, ca este chiaru in interesulu nostru a asteptá o ocasiune mai binevenita in acésta privintia, candu isi va tiné de datorintia a satisface conclusului sinodalu.

Interpelantulu se declara multiumitu cu respunsulu. — Spre sciintia.

Urmésa la ordine raportulu comissiunei finantiare. Raportorulu comissiunei Anania Trombitasiu raportésa despre inventariulu generalu alu averei archidiecesei si alu tipografiei archidiecesane. Se ia spre sciintia.

In legatura cu objectulu de sub Nr. precedentu, — Sinodulu decide: cá pe viitoriu fundatiunea pentru cele doue eparchii se nu se mai numere intre fondurile archidiecesei ci intre deposite, ér' comissiunea tipografiei archidiecesane se compuna pe viitoriu inventaru specialu despre intréga sa avere.

Urmésa la ordine raportulu comissiunei pentru propuneri: Raportorulu A. Trombitasiu cu privire la propunerea dep. Ioanu Popea de a se escrie premii pentru carti didactice din raionulu invetiamentului religiunei in scólele elementare si gimnasiale, propune: A se luá deocamdata acésta propunere dela ordinea dilei. — Sinodulu decide: Obiectulu din cestiune se transpune consistoriului spre a'lu studiá si a veni cu o propunere in meritu la cea mai de-aprópe sessiune a sinodului.

Acelasiu raportoru raportandu despre propunerile dep. I. Boteanu cá loculu de scrutiniu la alegerea deputatiloru mireni si loculu de alegere alu deputatiloru clericali in cerculu electoralu IV (Deva) se se stramute dela Deva la Orastie; si a deputatului I. Popea, cá loculu de scrutiniu alu cerc. XVIII Brasiovu, pe viitoriu se se stramute dela Sacele la Brasiovu, propune si sinodulu decide: Propunerile din cestiune se transpunu consistoriului archidiecesanu spre competenta afacere.

Acelasiu raportoru raportandu despre propunerea dep. I. Boteanu, cá pe viitoriu tractulu propresbiterialu alu Orastiei se fia tacsatu de class'a II-a de nu de a III-a propune si sinodulu decide: Se transpune consistoriului spre competenta afacere.

Cu privire la propunerea consistoriului archidiecesanu de sub Nr. 554 ex 1879 de a se ficsá vre-o suma din fondulu de 30,000 pentru cumperarea unei cantitati óre-care de pamentu spre asigurarea subsistentiei parochului nostru din Muresiu-Osiorheiu, acelasiu raportoru propune si sinodulu decide: consistoriulu archidiecesanu se insarcinésa a cumperá prin conlucrarea comitetului parochialu din M.-Osiorheiu din fondulu de 30,000, successive pamentu, care remanendu proprietatea acestui fondu se se dea spre usufructuare parochului si respective protopresbiterului gr.-or. din M.- Osiorheiu.

Urmésa la ordine raportulu comissiunei pentru budgetulu cassei. Raportorulu George Danila propune si sinodulu decide:

1) Diurnele deputatiloru sinodali pentru sessiunea presenta si ale membriloru comissiunei generale se statorescu cu 3 fl. pe di, remunerandu-se numai presentiele efective, ér' la esterni cu doue dile mai multu, computanduli-se timpulu venirei si intórcerei dela sinodu.

2) Deputatiloru esterni li se rebonifica si spesele de drumu avute efectivu in proportia presentieloru.

3) Competentiele, ce au a se licvida de biroulu sinodalu se voru acoperi din vre-unu fondu archidiecesanu disponibilu, pelanga restituire din colectele ulteriore ce se voru face spre acestu scopu.

4) Pentru acoperirea speseloru biroului se statorésce suma de 20 fl.

5) Cu esecutarea acestui conclusu se insarcinésa consistoriulu archidiecesanu, care pe viitoru va avé a procurá de timpuriu datele de lipsa, relativu la departarea fia-carui deputatu in directiunea liniei calei ferate dela loculu tînerei sinodului.

Acelasiu raportoru cu privire la cererea alesului dar' neverificatului deputatu I. Bojitia, pentru asignarea diurneloru pe 5 dile, si a speseloru de drumu in suma de 8 fl. 10 cr. sinoduiu decide: deputatului neverificatu I. Bojitia i se rebonifica competentia de drumu cu 8 fl. 10 cr. si diurnele din 7—12 Aprile incl. cu 3 fl. pe di. Cu esecutarea conclusului se insarcinésa biroulu sinodalu.

Cu privire la cererea dep. A. Trombitasiu pentru rebonificarea speseloru de calatorie si a diurneloru ce'i competu cá membru alu comissiunei esmise prin sinodulu archidiecesanu din 1878 Nr. 79 in afacerea convocarei congresului si consistoriului metropolitanu, acelasiu raportoru propune si sinodulu decide: Spesele de drumu si diurnele de 3 fl. pe dilele specificate in petitiunea sa se se avisese prin biroulu sinodalu la cassa.

(Va urmá.)

Romani'a.

Mesagiulu domnescu.

Domniloru senatori,
Domniloru deputati,

Deschidiendu sessiunea acestei noui legislaturi, constatu, cu o adeverata multiumire, linistea deplina cu care s'au facutu alegerile generale.

Acestu faptu, datoritu intieleptiunei poporului romanu si legalitatiei stricte care s'a pazitu in timpulu alegeriloru, este cu atatu mai insemnatu, cu catu aceste alegeri se faceau in midiuloculu preocupariloru celoru mai grave si potu dice totuodata si celoru mai legitime.

In adeveru, in urm'a sacrificieloru ce tiéra isi inpusese pentru a esi cu onóre diu dificultatile aduse de ultimele evenimente si in fatia situatiunei ce ni se crease de congresulu de Berlin, erá naturalu cá emotiunea resimtita se produca in tiéra o agitatiune si o ingrijire generale, ingrijire, cu atatu mai mare, cu catu fia-care se intrebá, care erá limit'a cerintieloru ce se manifestase prin tractatulu de Berlin, care va fi limit'a concessiuniloru ce se poteau face acestoru cerintie.

Cu tóte acestea, cu nelinistea care coprinsese spiritele, resultatulu a doveditu, odata mai multu, ca poporulu romanu, bravu si tare pe campulu de batae, scie se fia blandu si prudentu in luptele din nauntru si se se mantie neclintitu pe tiermulu legalitatiei.

Acelasiu patriotismu, aceiasi intieleptiune, de care a datu proba natiunea, sunt sicuru ca le voiu gasi si in representantii ei. Sunt convinsu ca toti, fara distinctiune de partite si opiniune, veti sci, cá in tóte inprejurarile mari, a pune interesele generale mai presusu de ori-ce alte consideratiuni, si nu ve veti inspirá in lucrarile d-vóstra de catu de marele interese ale tierei si de indestularea adeverateloru ei trebuintie.

Domniloru senatori,
Domniloru deputati,

Preocupatu de a pune capetu lupteloru, care de secoli insangera peninsul'a balcanica si tulbura periodicu pacea Europei, congresulu dela Berlin a voitu in noua ordine de lucruri ce crea in Orientu, se intemeiese pacea prin suprimarea inegalitatii diferiteloru nationalitati si religiuni.

De si Romani'a erá cu totulu in afara din cerculu acestoru lupte, totusi, printr'o regretabila si persistenta confusiune, Europ'a ne-a inglobatu si de astadata in lumea orientala. Art. 7 din Constitutiune dá, din nefericire, o arma contra nóstra, acelora carii avéu interesu se prelungésca neintielegerea si astufelu paralisa actiunea nóstra contra uneltiriloru reu voitóre.

Din caus'a acésta n'amu reusitu inca deplinu a convinge diplomatia européna, ca natiunea romana nu a fostu nici odata si nu este nici astadi animata de spiritu de intolerantia si ca, din contra ea a inpinsu adese ospitalitatea pana la neprevedere.

Candu dupa caderea Constantinopolei, crestinii din Orientu fugéu inaintea semi-lunei triumfatóre, ei gasira aici unu asilu siguru; romanii le deschisera bratiele cu caldura si fara reserva. Candu mai tardiu inse prin tendintiele loru domnitóre sub regimulu domnieloru fanoriote, ei devenéu unu pericolu pentru tiéra, unu obstacolu pentru desvoltarea ei nationala, Romani'a, amenintiata in esistentia ei luptá neincetatu cá se scape de acestu reu, si acésta lupta seculara nu se termina de catu in 1821 prin triumfulu ideei nationale.

Totu astfelu mai tardiu, candu Israelitii, persecutati in alte state, au navalitu cu gramada la noi, acésta imigratiune a fostu incuragiata de ospitalitatea traditionala a romaniloru, de tolerantia ce gasea aici.

Candu inse acésta imigratiune, ajutata in parte de nepasare si nestabilitatea guberneloru de atunci, a luatu, mai cu séma in judetiele de peste Milcovu proportiuni mari, si se presinta cu caracterulu unei adeverate invasiuni! — candu acésta aglomeratiune poternica a unui elementu strainu, apasá greu asupra desvoltarei comerciului si industriei nationale, si mai cu séma asupra poporatiuniloru rurale, nepregatite a luptá contra explótarei muncei si a activitatiei loru; — atunci temerile si ingrijirea s'au redicatu fireste in sînulu natiunei si astfelu, in diferite renduri, gubernele au crediutu ca potu inlaturá pericolulu prin restictiuni legislative, in rendulu carora, in cele din urma, a fostu si art. 7 din constitutiune. Dér' aceste restrictiuni, fara a garantá in modu eficace interesele nóstre economice, n'au servitu de catu a espune tiéra la cele mai nedrepte banueli de intolerantia religiósa.

Facèndu se dispara din aceste dispositiuni legislative aceia-ce le ar poté inprimá caracterulu unei esclusiuni religióse si punendu-le in acordu cu marele principiu, ca nimenea se nu fia inlaturatu dela folosintia si esercitiulu unui dreptu pentru causa de religiune, vomu dá satisfacere principalei preocupari, care a dictatu art. 44 alu tractatului de Berlin.

Cu tóte ca independentia o castigasemu prin propriele nóstre fortie, pentru a ne admite inse in concertulu stateloru europene, poterile cele mari au potutu cere dela noi cá se ne conformamu ideiloru generale, cari predomina in tierile civilisate. In regularea cestiuniloru de detaliu inse, ele n'au cugetatu, ele nu poteau cugetá a ne inpune solutiuni absolute, contrarie intereseloru nóstre celoru mai vitale.

Nici camerile trecute, nici gubernulu meu nu au prejudicatu intru nimicu resolvarea acestei cestiuni. Ea se presinta intréga deliberariloru d-vóstre. Este o datoria imperiósa se'i damu o neintardiata solutiune. Ve apartine d-v. cá, prin mesurile intielepte ce veti luá, se asigurati in acelasiu timpu, atatu interesele nóstre din nauntru, catu si positiunea Romaniei in privirea raporturiloru internationale.

Candu acésta grea cestiune va fi terminata, veti avé, d-loru senatori si d-loru deputati, a ve ocupá de alte legi si reforme, nu mai putinu necesare.

Organisarea definitiva a Dobrogei, crearea unei banci de scomptu si de circulatiune si unei case de economii, constructiunea de intreposite si dockuri la porturile principale, reorganisarea si desvoltarea instructiunei professionale si agricole, infiintiarea de comitii agricole, sunt atatea inbunatatiri de natura a chiemá inainte de tóte atentiunea d-v.

Nu trebue, in adeveru, se uitamu, ca numai prin asemenea institutiuni si reforme vomu poté asicura viitoriulu nostru, ne vomu poté pune la adapostu de ori-ce pericolu.

In marea transformare a Orientului numai printr'o activitate constanta si neobosita pe terenulu economicu si intelectualu vomu poté pastrá positiunea ce ne amu creatu prin energia nóstra, prin bravur'a ostasiloru nostrii.

Sunt convinsu domniloru senatori, si d-loru deputati, ca si pe acésta cale si pentru resolvarea

tutuloru mariloru cestiuni de interesu generalu, veti dá gubernului Meu totu concursulu de care va avea trebuintia, si gratia unirei si silintieloru tutuloru, vomu pune basele unei noui ere de progresu si de prosperitate, si vomu intari edificiulu nationalu.

Ast-felu provedintia va bine-cuventá lucrarile d-vóstra si atatea sacrificii facute de natiunea intréga voru dá rodulu ce tiéra astépta dela densele.

In virtutea art. 95 din constitutiune Eu declaru deschisa sessiunea extraordinara a adunariloru leguitóre

Carolu.

(Urmésa semnaturile ministriloru).

— Bucuresci, 15/27 Maiu 1879.*) (Corespondentia particulara a „Observatoriului.) Domnule redactoru! In numerulu 37 alu stimabilului d-vóstra diariu, la ultimulu alineatu alu rubricei „Revista politica“, se citesce urmatórele:

„Este inveselitóre si linistitóre scirea ce ne aducu telegramele din Bucuresci, ca intr'o adunare electorala d. Emiliu Costinescu simpathiculu si spiritualulu deputatu si redactoru alu diariului „Romanulu“ a propusu urmatórea deslegare a cestiuni Jidaniloru si adeca: Se se acorde drepturile de cetatiénu romanu si deplina egala indreptatire tuturoru jidaniloru, cari s'au nascutu in Romani'a, cari n'au fostu nici odata sub protectiune streina si cari s'au supusu legei de inrolare.“

Nu asiu fi luatu curagiulu a ve adresá aceste càteva linii, daca espressiunile linistitóre, inveselitóre, nu m'ar fi cufundatu intr'o adenca mirare.

Óre pentru ca aceste cuvinte au fostu rostite de simpathiculu si spiritualulu redactoru alu „Romanului“, este inveselitóre si linistitóre scirea ce v'a adusu telegramele din Bucuresci? Séu pentru ca insa-si deslegarea propusa de d. Costinescu se bucura de aceste calitati?

Mirarea ce m'a coprinsu, nu a fostu causata de solutiunea d. Costinescu, cà-ci, càte capete, atàtea idei, ci mai cu séma de calificarile, inveselitóre cu cari precedati dis'a solutiune.

Se esaminamu putinu acésta solutiune si se vedemu daca ne póte inveseli si linisti.

Trei sunt conditiunile ce d. Costinescu cere de la unu Evreu spre a'i acordá drepturile de cetatiénu. Nascerea in Romani'a, nedependinti'a de vre-o protectiune streina si supunerea la legea recrutatiunei.

Prim'a conditiune o inplinescu jumetate, credu, din Jidanii aflatori in Romani'a, secunda, o intr'unescu vreo 100,000, éra a trei'a nici 500, si chiar' acesti cinci sute facu parte din class'a de josu, inculta, sermana a poporului jidanu.

Neinplinirea acestei de a trei'a conditiune anulédia orice efectu ale celoru doue d'anteiu. Astfeliu, vomu dá acum drepturi la vreo 500 jidani, cari dupa ce au esitu din armata s'au apucatu de unu micu comerciu, éra din cei civilisati, din cei culti, avuti, cari si acum jóca unu rolu insemnatu in societatea romanésca nu vomu primi mai nici unulu in rendulu cetatieniloru, de órece pré fórte putini au intratu cá voluntari, dupa terminarea resbelului, (eu nu cunoscu de càtu unulu singuru).

D. Costinescu face dar' din intemplarea, ca unu Evreu a cadiutu la sortiu unu midiulocu, si celu mai poternicu de dobendire a nationalitati romane; si daca si pe viitoru va trebui se urmamu totu asia, pe fiacare anu va trebui, dupa terminarea operatiunei tragerei sortiloru, se inscriemu intre romanii cetatieni pe toti jidanii, cari cadiendu la sortiu nu voru desertá. Vomu considerá dar' supunerea la legea de inrolare cá o cerere de naturalisatiune, séu cá o optiune pentru nationalitatea romana.

Dar' nu credu, ca acésta se fia bas'a pe care se accordamu frati'a, unoru streini.

Afara de aceste argumente, mie mi-a parutu de la inceputu, cà numai inveselitóre nu póte fi orice solutiune s'ar dá acum acestei cestiuni, pe singurulu cuventu, ca nu póte fi inveselitoru unu lucru inpusu, orica tractatulu dela Berlinu ne inpune a dá o solutiune favorabila cestiunei naturalisari jidaniloru?

O proba fórte curiósa, cà resolvarea acestei cestiuni ne este inpusa de tractatulu din Berlin, ca nu este, prin urmare, conformu cu vointi'a poporului, avemu in aceea, ca fia-care partida politica din tiéra califica pe cealalta de ebreofila, o denuntia poporului cá tradatóre a intereseloru natiunei, voindu a dá naturalisarei ebreiloru o solutiune mai desfavorabila intereseloru nóstre, decum au da-o densi. Fia-care, se anuntia càtra poporu cá voindu a acordá unu minimum de avantage acestei rasse.

Dar' ce ne pretinde mai cu séma tractatulu de Berlin in scimbulu recunóscerei independintei?

„Deosebirea de religiune se incetedie in privinti'a admiterei streiniloru la naturalisarea romanésca.“

Unde gasimu la noi acésta deosebire de religiune proclamata? — In art. 7 din Constitutiune.

Dar' art. 7 din Constitutiune, a abrogatu art. 9 din c. civ.: „Cei cari nu sunt de ritulu crestinescu, nu potu dobendi calitatea si drepturile prescrise de art. 16 din acestu codice.“

Art. 16 c. civ. arata modulu cum unu streinu póte cere si dobendi calitatea de cetatiénu romanu prin naturalisatiunea propriu disa.

A fostu dar' unu momentu candu in legislatiunea romana, orice streinu poté dobendi drepturile de cetatiénu.

De si dela promulgarea codicelui civilu pàna la art. 7 din constitutiune, timpulu a fostu scurtu, dar' nici unu ebreu nu a cerutu naturalisatiunea.

Acum ni se pretinde abrogarea art. 7 din constitutiune.

Dar' abrogandu'lu nu revenimu rationalmente la art. 9 din c. civ.?

Si dupa art. 9 din c. civ. se dá drepturi de cetatiénu individului in parte, nu unei societati intregi, unei masse, unei categorii, cum se sustîne de unii ca ne ar pretinde tractatulu dela Berlin.

A acordá ebreiloru drepturi pe categorii macaru, ar fi a'i favorisá multu mai multu decàtu pe ceilalti streini, cari sunt nascuti in tiéra, crescuti si traiescu continue in tiéra.

Si noue ni se cere a'i face egali cu toti streinii fara distinctiune de confessiune.

Pentru ce amu dá mai multu decàtu ni se cere?

Care este omulu, caruia cerênduise in schimbulu vietiei, sacrificiulu unui pecioru, ar dá pe amendoue?

Cum se se acorde drepturi pe categorii, adeca la unu numeru de ómeni deodata, cari nu scimu daca dorescu acésta?

Facut'a vreodata vre-o categorie de jidani, cerere tierei, cá se li se acorde drepturi egale, pentru cá astfeliu celu putinu, tiéra dela sine, neumilita, nesilita, se declare, daca ar fi crediutu nevatamatoriu, necessitatea convocarei unoru camere de revidiuire a art. 7 din constitutiune?

Nu.

Prin urmare, nici o alta solutiune, nu se póte dá in acésta cestiune de càtu aceea ce este mai drépta, mai logica, mai conforma cu dorinti'a Europei de a se vedea in Romani'a abrogata diferinti'a de religiune.

Acordarea drepturiloru de cetatienie romana, individualmente, conformu art. 16 c. civ. — este singur'a solutiune ce o poteti privi nu cá inveselitóre ci cá linistitóre.

Opiniunea publica, si chiar' cea ebreésca, se pronuntia din ce in ce mai tare pentru acésta solutiune.

— d. — p. —

*) Damu locu acestei corespondintie ce ni se tramite din capital'a Romaniei, si o recomandamu cetitoriloru nostrii, pentru ca in ea se reflectédia deosebitele pareri, precum si stadiulu in care au ajunsu multu discutat'a cestiune a jidaniloru din Romani'a.

Red. „Observ.“

Sciri diverse.

✝

Capitulu bisericei catedrale gr.-cath. din Lugosiu, cu adenca intristare anuntia cumca: Ilustrissimulu si Reverendissimulu Domnu

Michailu Nagy,

Archi-Diaconu séu Lectoru si Canonicu alu Bisericei Catedrale din Lugosiu, Prelatu Domesticu alu Santiei Sale Pontificelui Romanu, Abate séu Archimandritu titulariu alu S. Mariei dela Almád, Decanu Catedrale, Inspectoru Diecesanu alu Scóleloru Nationale, Referente si Secretariu alu Tribunalului Matrimoniale, Esaminatoru Prosynodale, Esactoru Capitulariu, Membru la Comissiunea Administrativa a Comitatului Carasiu, si Asessoru alu S. Scaunu Consistoriale,

in urm'a unui morbu indelungatu dupa provederea cu ss. Sacramente ale moribundiloru a adormitu in Domnulu in 5 l. c. la 4 óre deman. in anulu 62-lea alu vietiei, 39-lea alu preotiei.

Functiunile funebrali s'au tienutu in Biseric'a Catedrala in 6. l. c. la 4 óre p. m.

In eternu amintirea lui!

— (O plóia torentiala cu grindina) a cadiutu sambeta in 7 l. c. asupra Sibiiului si giuru, fara cá se fi causatu inse vre-o paguba considerabila. Preste totu prin partile acestea de cateva septemani domneste unu tempu fórte anormalu. Caldurile sunt tropicale si plói'a ce au cadiutu in abondantia n'au fostu in stare se recorésca atmosfer'a. Se pare cá si candu ne amu afiá in lun'a lui cuptoriu si a caniculeloru.

— (De comissaru regescu pentru Szeghedinu) a fostu denumitu d. Ludovic Tisza fratele actualelui ministru-presiedinte alu Ungariei. Acestu comissaru regescu, care a fostu denumitu cu missiunea de a reinfiintiá Szeghedinulu „mai frumosu decatu cum a fostu,“ este inzestratu cu plenipotentie fórte mari, dar' totuodata si cu o léfa anuala de 20.000 fl. v. a.

— (Consecintiele administratiunei magiare.) In anulu trecutu a emigratu in Romani'a din comitatulu Sibiiului si giuru preste 2000 individi parte sasi, parte romani. Inpreuna cu acei emigrati au esitu din tiéra si unu capitalu de 200.000 fl. v. a. din care s'au reintorsu numai 14.000 fl,

— (Societatea academica romana din Bucuresci) care a fostu convocata in sessiune estraordinara, pentru transformarea ei in „Academia romana“ si-a inceputu lucrarile in sér'a de 6 l. c. tînendu'si prim'a sa siedintia la care au fostu presenti cea mai mare parte a membriloru. In acea siedintia, dupa desbateri animate, s'a decisu a se rechiemá in sînulu academiei, d-nii V. Alesandri, T. Maiorescu si P. Ep. Melchisedecu, fosti membrii demissionati.

— (O mostenire fabulósa). Subt acestu titlu cetimu in diariulu „Timpulu“ din Bucuresci urmatórele:

„Faptulu ce descriemu pare de necrediutu, cu tóte acestea e adeveratu si fericitulu mostenitoru e unu cetatiénu romanu.

Eata amenuntele:

Inainte de acésta cu 20 ani, muri in Angli'a unu anume Trausch. Reposatulu de origine din Austri'a avé in Angli'a o fabrica mare de masine, cu reputatie fórte intinsa. Cu acésta industrie elu isi aduna unu capitalu de peste 13.000,000 lire sterlinge, pe care la mórte ilu testa unui nepotu alu seu, despre care sciá cà traieste in Austri'a. Autoritatile engledie indata dupa deschiderea testamentului, au facutu publicatiuni intinse si au cautatu pe mostenitoru. Elu inse nu erá in Austri'a, dar' se afla, cà acestu fiiu alu norocului ar fi in Romani'a. Astfelu urmara cercetarile in timpu de 16 ani.

In fine, acum 4 ani, fericitulu mostenitoru, care e in tiéra la noi, primi o comunicare, prin care i se facea cunoscutu, cà mosiulu seu murindu, i lasa acea colosala avere. Acesta inse nu voiá se crédia, cà fortun'a l'ar fi facutu unu fiiu asia de desmerdatu alu ei, si in bun'a sa credintia a respunsu cà nu elu este mostenitoriulu, numai pentru cà, din scrierea numelui reposatului lipsea unu C.

Mai trecura 4 ani, in care timpu s'au facutu cercetari noue, din cari a resultatu scirea, cà elu e adeveratulu mostenitoriu.

Dupa tóte acestea acum trei dile, d. Trausch, ca-ci acesta e numele mostenitoriului, primi o noua comunicare prin care erá declaratu de domnu alu celoru 13 milióne lire sterlinge. Cu tóta indoial'a ce avù mai inainte, acum se convinse si d-sa cà lucrulu nu e fabula ci adeveratu. Bucuri'a sa cu dreptu cuventu e mare.

Pe langa 13 milióne lire ster. d. Trausch, — care e unu reputatu profesoru de chemia la scól'a de farmacie, directoru generalu alu farmacieloru Eforiei spitaleloru civile din capitala si ajutoru in laboratoriulu de chemia alu d-lui Bernard — pe langa acelu capitalu d-sa mai primeste cá dobanda pe cei 20 ani, sum'a rotunda de 75 milióne franci.

Acum potemu dice, cà avemu in Romani'a unu nababu pe care ilu felicitamu pentru noroculu ce avù.

Cu acésta ocasiune simtimu o bucuria aflandu cà d. Trausch a declaratu amiciloru sei, cà d-sa, cá unulu care sta de atatia ani intre noi, unde si-a stabilitu famili'a si are cetatieni'a romana si atatea suveniri si cunoscintie, va remané totu in Romani'a.

D. Trausch in urm'a acestui norocu, a facutu si mai multe promissiuni. Ast-felu a declaratu cà dà tutuloru colegiloru sei din farmacia unu milionu si jum. lei, cá sei inparta intre ei.

Efori'a spitaleloru civile voiá de mai mulu timpu se reconstruésca spitalulu Colti'a, dar' n'avea fonduri de ajunsu. D. Trausch a promisu acum, cà va reconstrui d-sa cu propriele'i mijlóce, de susu pana josu acelu spitalu.

Cunoscendu caracterulu d-lui Trausch, credemu cà d-sa isi va tiné promissiunile. Prin acésta va castigá iubirea tierei.

Editoru si redactoru respons. **G. Baritiu** in Sibiiu.

Tipariulu lui **W. Krafft** in Sibiiu.